

КИМ ВАСИН,
Марий ССР-ын калык писательже

ПИСАТЕЛЬ-ПУБЛИЦИСТ

**АНДРЕЙ ЭШКИНИНЫН ПОЧМЫЖЛАН
ШУДӦ ИЙ ТЕММЕ ВАШЕШ**

Марий совет литературынын революций тулеш почмыжо да социализм саманыш вончымыж нерген ынде ойлаш тўнгалмына годым ме чўчкыдынак Андрей Эшкининын суапле пашажым, чолга куатшым ушенитарена, тудым эрыкан сылнымутлан йонгыдо корным такыртыше кокла гыч иктыжлан шотлена. Теве кум идалык ончыч савыктен лукмо «Писатели Марийской АССР» книгаштат тудын чумыр илыш корныжым, творчество надыржым пагалеп ончыктым. Вигак каласыман: Андрей Эшкининын сылнымут ойпогыжым, радамле шомакшым, тале организатор кумылжым марий литературынын эн тургым пагытше деч нигузеат ойыраш ок лий. А. Эшкинин национальный культура историйыштына, мурнаша корныштына мондалтдыме кышам коден.

Андрей Карпович Эшкинин (1891—1938) марий калыклан утларакшым виян общественный деятель, первый марий коммунист улмыж дене палыме. Эн тургым жапыште, 1918 ий мучашыште, тудо Коммунист партия радамаш ушен, варажым Марий автономиянам ышташ кугун тыршен. Кызыт архив материаллам ончымо годым тўрлӧ документшыште, официальный перепискыште А. Эшкининын поро пашаж нерген ойлымым эреак вашлият. Мер сомылым кумыл нӧлтын шуктен толмо дене пырляк тудо марла печатьым, марла сылнымутым кушташ, ончыко виктарен колташ уло вийжым пуэн. Марий литературышто тудо Эшкна псевдонимже дене палыме.

А. Эшкининын творчествоже, литератор талантше тўрлӧ ойыртемешан: тудо шке гычат ятыр возен, рушла гычат шуко кусарен, адакшым очеркымат, статьямат руш йылме дене серен. Эн ондак серымыже 1917 ий гыч «Правда» (Моско), «Рабочий», «Знамя революции» (Озан) газетлаш печатлалтын. Каласаш кўлеш, тўрыснек сылнымутан произведенийже шукак огыл. Тўрлӧ изданиеш А. Эшкнан «Вакшыште» (1924), «Эпанай» (1929), «Йошкар Сормово» (1931), «Икшыве-влак лўшкат» (1932) да моло ойлымашыже савыкталт лектын. Нине ойлымашлаште революций пагытым сўретлен пуымо, чыла произведенийже историко-документальный, мемуарный сынан улыт да тўн шотышто публицистика радамаш пурат. Арамлан огыл марий классик М. Шкетан 1925 ийыште шочмо ялже гыч Йошкар-Олашке критик П. Пўнчерскийлан колтымо серышыштыже палемден: «А. Эшкинин несколько раз выступал на страницах журнала «У илыш» со своими беллетристическими очерками, но в нем я художника не вижу. Он—публицист». (М. Шкетанын письмаже-влак. «Ончыко», 1968, 5 №).

Андрей Эшкининин чумыр творчество наследийже публицистика сынан улмыж дене онай, марий печатым публицистика сынан очерк да эссе дене пойдарен. Чыла тиде публицистика шомакше писательын чулым организатор койышыж дене иктешлалт шоген.

**А. К. Эшкинин. 1916—1917 (?) ий.
[Фото-влак икымше гана
печатлалтыт].**

А. Эшкинин рвезынек революций толкыныш ушнен, уло ўмыржым Коммунист партийлан пӧлеклен, сандене эн шотан ойжо, тул гай шомакше Кугу Октябрь да Коммунист партий нерген лийын. Варажым ниго деч ончыч марий революционный историйнам шымлаш нижын. Тыге 1922 ийыште «У илыш» журналеш (7 №) «Марий калык коклаште коммунист партий шарлыме нерген» обзорный статья печатлен. Тиде статьяште тымарте палыдыме фактлам ушештарыме, ончыл ег-влакын волгыдо куатыштым рашемден ончыктымо. Тупеч марий калык В. Мухинын, А. Романовын, Н. Алексеевын, Л. Мендияровын суап пашашт нерген пален налын кертын. А. Эшкинин туран каласен: Кугу Октябрь — шемер марийын поро пайдаже,

Коммунист партий — марий шемерын яндар ончыкылык корныжо. Тунам ятыр чытамсыр енге, у илыш саманыш вончымеке, революций ден ончычсо историй пого деч, культура поянлык деч тӱвыт корангаш ўжын, чыла прогрессивный наследийым чаманыде орлаш нижын. Тунам вульгаризатор кашак Пушкин ден Толстойын чечен мутыштым ӧрдыжкӧ кудалташ, Карамзин ден Соловьевын историй шомакышт деч корангаш ўжын.

«У илыш» журнал редакцийын пашаенге-влак тыгай сӱмсыр койыш ваштареш шогалыныт, Пушкинын, Лермонтовын эрык куатан поэзийыштым пыдал налыныт. А. Эшкинин шке статьяштыже руш ученый М. Кандаратскийын серен кодымыжым чот аралаш пижын. Тыге писатель-публицист возен: шучко кугыжан самап годым Озан университетын профессоржо шемер марийын ойгыжым шке шӱмышкыжӧ налын да, орлыкап саманыште пыташ, тӱнчыгаш тӱнгалше йорло марийым чаманен, шыде шомакшым ойлен коден. Чаманен каласап верештеш: М. Кандаратскийын шӱм йӱлен ойлымо мутшым ятыр марий журналистше, литераторжо але мартеат раш ок умыло да М. Кандаратскийым нимолан йӧрдымӧ «буржуазный ученыйлан» шотла.

Марий калыкын революций пашашке ушнымыжым, ончыл мировоз-

зрений вельш мелын савырнымыжым А. Эшкинин үмыржӧ мучко чарныде шымлен шоген. 1936 ийыште «15 лет строительства Марийской Автономной области» книгаж (юбилейный сборникеш) «Страницы из истории марийского народа» статьяже печатлалтын. (Тудым В. Мухин дене пырля возымо). Тиде статьяште вульгарный социологий ой, культын шӱлышыжӧ икмочоло шижалтеш гынат, марий литератор историй процессым тӱн шотышто чын ончыкта, марий калыкын эртыше илышыжым терген сӱретлен, радамлен пуымыж годым руш классика ден демократизм сынан публицистикылан энгерта. Статьяште ме але мартеат чӱдын палыме событийым, фактым вашлийына, наукышто шагал ушештарыме енын лӱмжӧ да папаж деке тӱкнена. Тушто Казанский губком пеленсе Марий секций секретарь А. Романов, бригадный комиссар П. Ильин, герой-комбат Г. Яковлев, Эрвел марий коллегий вуйлатыше С. Уразбаев нерген поро шомакым каласыме. Варажым, личность культ жап годым, нине тале марий революционный деятель-влакым историй наука жаплан «монден», а южо енжым ятлен ойлаш пижме. (Пытартыш жапыште веле нуным угыч пагален шарнаш тӱнгалме).

В. Мухинат, А. Эшкининат кундемыштына революций толкын вияктым, коммунистический движений шарлымым шымлыманште такыртыдыме корныш эн первый лектыныт. Марий калыкын национальный самосознанийже социалистический революций жапыште талышыным, моло калык уш-акыл куат дене иктыш ушыным кудло ий ожно Озан университетын профессоржо М. Корбут чыла могырымат шымлен, научно терген налын. Мутлан, 1929 ийыште «Марий илын» сборникеш печатлыме «Марийское национальное движение на переломном этапе» статьяже пӱтынек, манаш лиш, В. Мухинын, А. Эшкининын шымлыме паша радамшыкышт ушнен шога, нунын обзорный статьяжыкышт, шарнымашышкынт сай документальный материалым ешара. Марий историй наука кызтат саман радамым кӱлынак ок шымле, ятыр фактым, ятыр документным раш лончымыде ӧрдыжеш кода. Тиде шот дене А. Эшкинин ден В. Мухинын чолга ойышт эре уым кычалаш, шонымашнам келгемдаш, методологий шотымат, публицистика пафосымат умбакыже виягдаш тарата.

1905—1909 ийласе революций толкын нергенат, Кугу Октябрь ден Марий совет автономий нергенат марий писательна-влак ятыр возыныт. С. Чавайн, М. Шкетан, Н. Игнатьев, Я. Ялкайн, Н. Лекайн да молат куатле революций пагытын героикыжым, тӱрлӧ шӧрынан улмыжым роман ден повестьлаштышт шӱм вургыжын сӱретлен ончыктеныт. Туге гынат историй документым, реальный еным (историеш кодшо деятельым) сынымут персонажлан пеш шагал ойырен налына, тудым шонен лукмо литературный героина дене алмаштена, конкретный историй фактым сынымутан книга негызлан налме деч чыгынена. Пеш чын каласен Я. Ялкайн эше пел курым утла ожно «Историй ден литература» (1935) публицистика статьяштыже: «Ме шукуж годым, калык легенда-влакым, раш наука факт олмеш шотлен, марий историйым шинчена малден шонена... Эпохым, документ гоч, библиотекеyse, архивысе але посна ег кидысе материал гоч палыде, чышак сылне произведенийым сераш ок лий... Документлан негызлалт серымаш, историй фактым чын сӱретлыманш у мемнан тӱн пашана» (Я. Ялкайн. Сынымут нерген мут. Йошкар-Ола, 1935 ий). Мутат уке, историзм келгытыш конкретный документ негыз деч поснат, йомак, легенда негызешат шуаш лиш. Тиде йӧнжӧ теве В. Шекспирын «Гамлет» трагедийштыже, Л. Фейхтвангерын «Лжегеро» романыштыже, Л. Толстойын «Посмертные записки старца Федора Кузьмича» повестьштыже тӱн верым налын да сынымут ойлаш реализм

**А. К. Эшкинин ватыже М. Н. Эшкинина дене.
Макарьев ола. 1916—1917 (!) ий.**

куатым пуэн. Но реализмын эп кугу сенымашкыже эреак шукта сай историко-документальный негыз, санденак вет А. Пушкинын «Капитанская дочка» повестьше, Л. Толстойын «Война и мир» романже, Р. Ролланын Кугу Француз революций нерген трагедий циклже саманын көргө сынжым, уш-акыл куатшым, ойго ден куанжым чыла могырымат виян ончыктат. Өпкелен ойлаш логалеш: реальный фактым, саманын документальный сынжым, историй шүлышыжым сылне поэзий саскашке, виян повествований эпосын савырыме шотышто мемнан марий сылнымутна моло калык сылнымут деч ятыр шентелан кодын, событийым үмбач пиялтен кайыше популяризатор койын деч тымартеат нигузе эрнең ок керт. Эн чотшо мыланна элементарный политграмота ден «наивный ликбезовщина» кугун мешаят, тўням, саманым келгын тўслен ончалаш эрыкым огыт пу.

Керек-могай литературыштат историзм принцип национальный специфика, верысе колоритан; чыла тидым марий писатель ден публицист-влак сылнымутна шочаш да иланаш тўнгалме годымак ынглен шуктеныт, национальный специфика, национальный колорит велке мелын савырненыт. Культурынан национальный ойыртемже верч тўланымаш А. Эшкининын журналист пашаштыже кугун коеш. Тудо, «У илыш» да «У вий» журнал редактор лиймекеже, тыглай калыклан йўршў очеркым, илыш-йўла зарисовкым сераш эн тале марий этнограф ден фольклорист-влакым кумылан ден, тыге марий лудшо-влакым В. Упымарийын, Т. Евсеевын, Йырсын (Т. Ефремовын), В. Вачайнын, М. Янтемирын да молынат этнологий сынан произведенийышт дене куандарен. Ситартышыжлан, илыш-йўла, калык мут, совет пайрем нерген статья ден очерклар Андрей Карпович шкеат шуко серен.

Историй чын деч йотышнаш огыл манын, рашемден каласена: А. Эшкинин революций тургым жапысе деятель улмашын, тура агиткым кугун жаплен, религий ден тошто йўла ваштареш шогымым южгунамже икмогырым веле умылен. Тидыже, мутлан, «Вера кузе лийын, кузе шарлен?» (Моско, 1924) очерк книгагыже коеш. Книгам писатель-публицист антирелигиозный шонымаш дене возен, сандене юмылан ўшанымын у илыш саманлан тўвыт келшыдымыж нерген туран ойлен каен. Шке шонымашыжым келгырак почын пуаш манын, историй документ да этнографий материал дене кумдан пайдалана. Тиде научный, конкретный ойжо кызытат мыланна содержаниягыже дене онгае, да, чумыр ончымаште, писательын этнографий сўретше тура антирелигиозный лекций деч кумдарак, тўрлў йыжыган.

Эн ончычак, «Вера кузе лийын, кузе шарлен?» очерк онгай историко-культурный содержаниягы. Автор ятыр фактше, ятыр каласкалымыж дене лудшо ег ончылан мифологий тўням, акрет годсо поэзийым почылтарен. Тиде шот дене очерк книгагы ятыр главаже тачат лудаш йўнлў, уш-акыл пойдарыше. Адакшым ешарен каласыман: книгагы лывырге, виял йылме дене серыме, шке шотшо дене сай литературный памятниклар шотлалт кертеп. Икманаш, уста писатель-публицистын книгагы тўг шотышто этнографий сынан, историзм шўлышан.

Марий йўла нерген книгагы ямдылымыж годым А. Эшкинин уло тўнямбал наукалан эгертен, ойыртемынак Ф. Энгельсын, Г. Плехановын, В. И. Ленинын ушан ойышт дене кумдан пайдаланен. Шке очерк книгагытыже писатель-публицист айдеме тукумын тўжем-тўжем идалык жапыште уш-акыл шотышто виял толмыжо, тўня умылымашыже, шанче куатше атыланыме нерген радамлен-радамлен каласкала; уш-акыл куатше вийнымым паша йўн ворандаралт толмо дене иктешла. Писатель-популяризатор ончыкта: эн ондак тулым кучылташ, тўрлў ўзгарым ышташ тўнгалме. Книгагы авторжо тўрлў металлым левыктен лукташ, металл дене арверым, сонарзе куралым ямдылаш тўнгалмым ончыко каяш таратыше куат пашалан шотла.

Пытартыш жапысе этнографий ден археологий наука раш ончыктеныт: айдеме тукумын кугезыже кок-кум миллион идалык ожнак кўмат, тоямат йўнлў ўзгар шотеш кучылташ тўнгалын, санденак акрет годсо кугезынам кызытсе ученый-влак «хомо хабилус» (ўзгаран айдеме) манын лўмден. А. Эшкининын серымыже тиде историй чын дене моткоч лишыл, раш наука негызан. Тўня нерген тўрлў шонымаш лекмым, мифологий шочмым, шарлымым марий публицистна пўртўс саман дене иктешла, тошто марийын чий верагы пўртўс илыш дене чак кылдалт шогымым, пўртўс культуш савырнымым сайын ончыкта. Тудо вигак ойла: «Марий калык—пўртўсын икшывыже».

**Эшкининмыт еш: Андрей Карпович, эргыже Аггей,
ватыже Мария Николаевна да ўдыржө Элеви. 1935 ий.
«Гигант» зерносовхоз.**

Пич чодыра коклаште курымла дене илыше, пасу паша дене ўмыр радамжым вораңдарыше тошто марий пўртўс деч, «юмын тўня» деч кинде перкем, мўкш перкем, поро сонарзе пайылым вучен. Икманаш, марий йўла, марий мифологий тўрыснек, манаш лиеш, мемнан йырна улшо биосфера гыч, экологий радам гыч, калыкын озанлык радамже гыч лектын шогат. А. Эшкинин этнографий фактлан, тўрлө историй документлан энгертен ончыкта: марий вера шке гыч шочын, руш манмыла, «самобытний явлений», туге гынат ятыр йўнжым, радам ойжым пошкудо калык мифологий гычат кўсынлен; мутлан, «мер кугу юмылан» кумалме тошто славян тукымын «мир» манмышт дене икгае, ислам йўла гыч тамык, узьмак, сират кўвар, пиамбар, керемет нерген умылымаш марий йўлашке, марий мифологийыш вонченят. А. Эшкининын «алал» шомакымат «алла» (арабла «юмо» манме лиеш) дене иктешлен. Тошто марийын кереметлан кузе кумалмыжым ойлен пуымо пўлка А. Эшкининын книгаштыже эн онгае, тымарте палыдыме этнографий сведенийлан пояс. Тыгеракын «Вера кузе лийын, кузе шарлен?» очерк юмылан ўшаныме ваштареш серыме гынат, антирелигиозный критерий деч ятыр гонымжо торла да религийым культурын, поэзийын ик ужашышт семын ончыкта.

Марий печать историйым сайын нергелен ончалмеке, вигак коеш: В. Васильевын, Т. Евсеевын этнологий содержаниян очеркышт, куңдемнан пўртўсшө нерген В. Савин возымыжо, А. Эшкининын марий йўла

шотышто публицистикыже моло марий писательым оригинальный произведенийышкышт этнографий суретым пурташ, мифологизаций корно дене каяш сымыстарен, тыге мемнан сылнымутна самобытний чия дене поен, национальный ойыртемеже чот ешаралтын. (Мутлан, С. Чавайнын «Илыше вуд» пьесыжын прологшо, Дим. Орайын «Тутыра вошт» повестьше, «Немда кугыза» ойлымашыже, И. Одарын «Таргылтыш» книгаже).

Но вульгаризатор шулышан критиклан, сокыр догматик-влаклан лач тидыжак келшен огыл. 20-шо ийла мучаш гыч чолга «марксист» капак В. Васильевын, Т. Евсеевын очерклаштым, И. Одарын «Таргылтыш» книгажым чот вурсаш, орлаш пижыныт. Тунам Эшкининын очеркше шотыштат бике шомак лектын. Сталин годымат, тудын деч изиш вараракат наукашты, сылнымутышто этнографизмым тун шотышто эре ик ярлыкым тушкеп пуэн аклыме: национализм. Санденак 30-шо ийлаште библиотека шорлыклам «йот шонемаш» деч эрыктыме годым эн ончычак С. Чавайнын, В. Упымарийын, В. Савин, А. Эшкининын произведенийыштым шукашк орашке, тулыш кышкыме. Кудло-шымлу идалык ожно савыктен лукмо, марий пуртус, марий историй, марий мифологий дене палдарыше онгай очерк, поян содержанияян краеведений книгаг ынде нигуштат кычал от му. Южо книгаже, мутлан, М. Янтемирын Марий Турек кантон нерген очерк книгаже, В. Васильевын муро сборникше (1937 ий, кокымшо выпуск), элыштына ик библиотекештыт аралалт кодын огыл.

20-шо да 30-шо ийлаште А. Эшкинин Марий кундемаштына ик эн тале журналист, массовый печатын виан организаторжо лийын. Тудо газетым, турло журналым савыктен лукмо дене йыгыре творческий виийым иктыш чумыраш, уста ег-влакым сылнымут пашаш ушаш кугун тыршен. Кудло-шымлу идалык ожно марий писатель радам утларакшым ялкор шотеш ешаралтын, воранен шоген. «Йошкар кече» газет ден «Увий» журнал редакторлан А. Эшкининын шогалмекыже, марий сылнымутыш ушненят: Д. Орай, Н. Лекайн, А. Лебедев-Шойн, Ал. Эрыкан, А. Мичурин-Азмекей, Олык Ипай, Е. Содорон, Ш. Булат да молат. Шочмо сылнымутна утларакшым газетный периодика негызеш кушмым шотыш налын, тунгалтыш марий писатель организациймат «Йошкар кече» йыр, тудын пелед приложений шотеш савыктен лукмо «Увий» йыр чумырымо. Тыге 1926 ийыште «Йошкар кече» газет редакций пелед Марий писатель ассоциацийым (АИМ манмым) ыштыме. Ныл идалык эртымеке, тиде ушем Марий пролетар писатель ассоциацийыш (МАПП) савырнен. Кок ушемжымат А. К. Эшкинин вуйлатен, виктарен шоген, а 1932 ийыште тудым Совет писатель ушемын марий оргкомитетшым вуйлаташ ойырымо.

Писатель ушемым виктарен шогышо писатель-публицистлан марий сылнымутын виангме корныжым, идейный куатшым радамлашыже, эстетика шонемашыжым рашемден пуашыже логалын. Тыге тудо критика ден литературоведений пашаштыт шке усталыкшым почылтарен ончыктен. Тунам серыме ятыр критический статьяже, книга обзоржо информаций материаллан поян, теоретический анализын ойышшо нине статья ден обзорлаште раш коеш. Икманап, марий литературоведений ден критика нерген ойлымо годым А. Эшкининын пашажым пагален ушештарыман. Но тидын годым палемдыде ок лий: А. Эшкининын чумыр критика пашаже, литературоведенийже иктор шонемашан, экшыкдыме огытыл.

Историй виангме, ончыко кайыме корно йыжыган, чучкыдынак тура сапналтышан. Чыным шылтыде, вигак каласыман: тупела идеологизаций, саманын торсыр могыржо шке жапыштыже Андрей Эшкининымат икмо-чоло «агыртареныт». Тудо, тунамсе моло идеолог семынак, социализм шонымым, коммунизмыш вончымым писын шуктен кертпашлык тургым-

лан шотлен, шке публицистикыштыже кугун аптыраныде каласен: «Пролетар класс, пүтынъ шемер ончылно пеш кугу шуктышан паша шога: икымше вичияш планым партий вуйлатыме дене тўрыс шукташ, вич ий жапыште классдыме обществом ыштен шукташ». (Марий пролетар литература социалистический строительство темп дене иктөр кушшо. «У вий», 1932 ий, 5—6 №, ончыл статья). Коммунизмыш икмыняр ий гыч вончен шуаш лиш манмекыже, публицист-критик литератур пашамат куштылемден, ятыр шотышто вульгарно умылтарен, творческий куатым производство йөн дене иктөр ончаш тўнгалын. А. Эшкининын «озаланымыж» годым Марий пролетар писатель ушемат, тудын печатный органышкыже вончышо «У вий» журналат «литературный движенийым массовый движенийыш савыраш» ўжыныт. Тиде ўжмө дене келшышын, чыла ялкорым ончыкылык писательлан шотлаш тўнгалме, озанлык производствын критерийжым мурпаша критерийыш савырыме.

А. Эшкинин 1932 ий шонным Марий пролетар писатель ушемын итоговой погынымашыштыже ойлен: «Сылнымутым серышына коклаште кандашлу процентше пашаче-ударник, колхозник улыт... «У вий» журналышына идалык жапыште нылле индеш процент материалже у, пролетар писатель-влак деч пурен». («У вий», 1932, 5—6 №, А. К. Эшкининын писатель конференцийыште ойлымыжо). МАПП-ын витнызыже-влак, «Пролетар» радам гыч лекмым шотыш налын, «эн тале, эн сай писатель» манын К. Коряковым, М. Калашниковым, К. Марскийым (Смирновым) да нунын гаяк моло «выдвиженецым» тўргоч мокташ пижыныт, ориентир шотеш нуным ончыктеныт. Тидын годымак сай, уста писатель-влаклан орлен аклыме шомак гына кодын. Марий сылнымутлан негызым пыштыше писатель-влакым—С. Чавайным, Н. Мухиным, Н. Игнатьевым да молымат—рапповец кашак «тошто интеллигентлан», «у семыш савырнаш төчышө литераторлан» шотлен, эсогыл М. Шкетаным, Октябрь революций тулеш шуаралтыше тале писательым, вульгаризатор кашак «попутчик» радамыш ушен, тўрлө семын орлен. 37-ше ий деч ятыр ончычак, рапповщина жапыштак «идейностьын» ўшанле оролжо-влак уста марий писатель коклаште йот шўлышым, «тушман ойым» кычалаш төченыт. Тунам «У вий» журналын ик ончыл статьяштыже туран каласыме: «Идеологий шотышто сай произведений тушман ваштареш кредалаш лудно енгым тунукта, сандене марий литературына тушман идеологий ваштареш виян кучедалаш..». А. Эшкинин «Сылнымутан марий литературынын кушмо корныжо» статьяштыже («У вий», 1932, 5—6 №) туран каласен: «Литературыштына тушман писатель-влак—В. Васильев, Ф. Егоров, Т. Ефремов; нуно капиталист, кулак агент улыт... Нуно уло ўмырышт мучко пролетар революций деч лўдын чытыренит...»

А. Эшкинин ик жапышкеп вульгаризатор идейлан, псевдомарксизм койышлан сайынак энгертен, но тиде энгертымыже йонгылыш корныш нангайымым вашке шижылаштен шуктен. 1932 ийын писатель погынымашыште «капка йымал пий-влак» ваштареш тура шомакым каласаш, А. Айзенвортым, В. Голубцовым, К. Марскийым шылтален ойлаш тоштын. Тиде тоштмыжо, векат, «кугурак» төнөжчө-влаклан келшен огылат, А. Эшкининым Марий кундем гыч өрдыжкө, Ростовский областыш, газет пашашке кусареныт.

Кечывалвелне А. Эшкининым «Гигант» совхозын многотиражкыжын редакторжылан шогалтыме. Уло эл кумдыкеш чапланыше совхозышто тўланымыже марий журналистым илыш умылымаш шотышто кугун пайдарен, интернационалист кумылжым утыр виянден. «Гигант» совхозыш Андрей Карповичын многотиражка редактор улмыж годым унала толын коштыныт: М. Залка (генерал Лукач), А. Гидаш, Ю. Фучик; А. Эшкинин

тушанак вашлийын Моско ола гыч творческий командировкыш толшо уста руш писатель-влакым—В. Ставскийым, П. Павленком, М. Кольцовым...

А. Эшкинин тидын деч ончычат эв сай руш совет писатель-влакым шке шинчаж дене ужын, Москошто пашам ыштымыш годым ятырышт дене йолташла келшен илен. Түрлө ег дене мутланыма гыч, архив материалла гыч пален налынам: Андрей Эшкинин 20-шо ийлаштак Д. Фурманов, Ф. Панферов, А. Исбах дене поро кылым кучен, С. Есенинын, В. Маяковскийын поэзий касышкышт коштын, моло калык журналист-влак дене иквереш М. Горький дене вашлиймашке миен. Кугу писатель дене вашлиймыже тудын творчествыжым марий калык деке намиен шукташ А. Эшкининым кумылан ден да уста марий публицист «У вий» журналлан «Максим Горький» (1932) статьям серен.

Йошкар-Олаште издательство директор лиймекыже, Андрей Карпович руш совет сылнымутын педеврже-влакым кусарен савыктыме нерген ойым луктын. Тыге 30-шо ийла тўгалтышыште марий йылмыш М. Горькийын, В. Маяковскийын, М. Шолоховын, А. Серафимовичын, Д. Фурмановын, В. Ивановын, Ю. Либединскийын произведенийыштым кусарыме. Архив материалла гыч коеш: тунам тыгак Д. Ридын, М. Залкан, Б. Ясенскийын книгаштым, кусарен, Йошкар-Олаште савыктен лукташ палемдыме улмаш. А. Эшкинин 1932 ий шошым писатель погынымашыште каласен: «Рушла гыч кусарымын кок түрлө шотшо уло: ик шотышто произведений социальный содержанияже дене лудшо егын общественный активностьюшым пўлталеш; вес могырымжо, самырык писатель кадрлан кузе возышаш корным ончыкта».

А. Эшкинин, иза-шольо калык сылнымутым йўратен лудын, марий писатель-влакын возымыштым чўчкыдынак моло калык мурпаша дене тагастарен, марий сылнымутна ятыр шотышто шенгеланрак кодмылан пуштылаен. 1932 ийыште ик погынымашыште тудо шўм йўлен каласен: «Марий сылнымутна чувашын, одын да молын литературышт деч шенгелан кодын шога».

А. Эшкинин шочмо кундемышкыже 1935 ийыште пўртылын, уэш Марий издательство директорлан шогалын. Кумыл нўлтын, тудо сылнымут пашашке угыч ушнен. Архивеш кодшо материалла гыч пален налына: 1936—1937 ийлаште тудо С. Чавайнын, Г. Микайын, Н. Мухинын ойырен налме произведений книгаштым, ятыр у произведенийым—В. Савин «Мекш» ден «Йўд симфоний», Е. Элнетын «Илыш шолеш», Д. Орайын «Тўтыра шула», И. Ломберскийын «Миллион-влак», Я. Ялкайнын «Чарла—Йошкар-Ола» романыштым, Олык Ипайын «Илыш» поэмыжым (автор тудым роман манын ончыктен)—печатлаш ямдылен.

1937 ийыште Марий облисполком председатель И. Петров «Эрегер» романым Йошкар-Олаште руш йылме дене тўрысnek савыктен лукташ Марий издательствылан ойым пуэн. Чыла поро шонымаш, марий сылнымутлан акыр саман кенета толын лекмеке, лугыч кўрылтын.

Кумлымшо ийлесе литературный процесс—тўрлө шўрынан, ятырже годым трагедий сынан. Утлен кертын огыл трагедий пайыл деч А. Эшкининат, сото ўмыржў 1938 ий шошым «шем тамыкеш» кошарген. Ынде Озан ола тўр ўэпу-влак гына, ужар лышташышт дене шыве-шыве кыжганен, тале марий публицистын кушан курымлан веранмыж нерген ег цылышлан солныдымо шўлык шонымашыштым йыштак пелешткалат, шонго ветеран-влак, я ола уремыш, я ял покшелан пырля вашлиймекышт, марий журналист Эшкнам ушештарен, поро сугынь ойым икте-весештан каласат. Калык ойла: «Ушан шомак — кек ўмыран». Йўршын колымо деч утлен, кокымшо ўмыржым мемнан шинчана ончылнак умбакыже шуя тале марий публицист, ончыл ег Андрей Эшкинин...